

Hushållningen med mark- och vattenområden

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet de motioner som väckts under den allmänna motionstiden 2013 och som gäller hushållningen med mark- och vattenområden, insatser för vandrande fisk i sjöar och vattendrag, vattenverksamheter, stranderosion och allmänna vattentjänster.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden, i huvudsak med hänvisning till pågående arbete.

I betänkandet finns sju reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Utskottets överväganden	6
Hushållningen med mark- och vattenområden	6
Insatser för vandrande fisk i sjöar och vattendrag	13
Vattenverksamheter	17
Stranderosion	21
Allmänna vattentjänster	25
Reservationer	29
1. Hushållningen med mark- och vattenområden, punkt 1 (S, V)	29
2. Hushållningen med mark- och vattenområden, punkt 1 (MP)	30
3. Hushållningen med mark- och vattenområden, punkt 1 (SD)	31
4. Insatser för vandrande fisk i sjöar och vattendrag, punkt 2 (MP, V)	32
5. Vattenverksamheter, punkt 3 (S, MP, V)	33
6. Stranderosion, punkt 4 (SD)	34
7. Allmänna vattentjänster, punkt 5 (S, MP, V)	35
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	37
Motion från allmänna motionstiden hösten 2011	37
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2013	37

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Hushållningen med mark- och vattenområden

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:C235 av Björn von Sydow (S),
 2013/14:C261 av Kew Nordqvist m.fl. (MP),
 2013/14:C268 av Irene Oskarsson (KD),
 2013/14:C296 av Betty Malmberg (M) yrkandena 1 och 2,
 2013/14:C298 av Kew Nordqvist m.fl. (MP),
 2013/14:C334 av Josef Fransson m.fl. (SD),
 2013/14:C399 av Håkan Bergman m.fl. (S),
 2013/14:C458 av Olle Thorell m.fl. (S) och
 2013/14:MJ492 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 41.

Reservation 1 (S, V)

Reservation 2 (MP)

Reservation 3 (SD)

2. Insatser för vandrande fisk i sjöar och vattendrag

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:C311 av Suzanne Svensson m.fl. (S),
 2013/14:C414 av Emil Källström (C),
 2013/14:C433 av Rune Wikström (M) och
 2013/14:MJ424 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 9.

Reservation 4 (MP, V)

3. Vattenverksamheter

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:C225 av Jan Lindholm (MP) och
 2013/14:C314 av Hans Hoff (S).

Reservation 5 (S, MP, V)

4. Stränderosion

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:C300 av Anders Hansson m.fl. (M) yrkandena 1–3 och
 2013/14:C438 av Carina Herrstedt och Markus Wiechel (båda SD)
 yrkandena 1–3.

Reservation 6 (SD)

5. Allmänna vattentjänster

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:Fö205 av Phia Andersson och Ann-Kristine Johansson
 (båda S) och

2013/14:C248 av Phia Andersson och Ann-Kristine Johansson (båda S) yrkandena 1 och 2.

Reservation 7 (S, MP, V)

Stockholm den 6 mars 2014

På civilutskottets vägnar

Veronica Palm

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Veronica Palm (S), Nina Lundström (FP), Oskar Öholm (M), Eva Bengtson Skogsberg (M), Carina Ohlsson (S), Marta Obminska (M), Hillevi Larsson (S), Margareta Cederfelt (M), Katarina Köhler (S), Jessika Vilhelmsson (M), Jan Lindholm (MP), Roland Utbult (KD), Markus Wiechel (SD), Marianne Berg (V), Thomas Finnborg (M), Lars Eriksson (S) och Elin Lundgren (S).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet de motioner som väckts under den allmänna motionstiden 2013 och som gäller hushållningen med mark- och vattenområden, insatser för vandrande fisk i sjöar och vattendrag, vattenverksamheter, stranderosion och allmänna vattentjänster.

Motionsförslagen finns i bilagan.

Utskottets överväganden

Hushållningen med mark- och vattenområden

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avslår motionsyrkanden om hushållningen med mark- och vattenområden. Utskottet hänvisar till pågående arbete.

Jämför reservationerna 1 (S, V), 2 (MP) och 3 (SD).

Motionerna

I motion 2013/14:C235 begär Björn von Sydow (S) ett tillkännagivande om att regeringen ska utreda förutsättningarna för att Mälaren och andra viktiga ytvattentäkter ska klassas som riksintresse för dricksvattenförsörjningen.

Också förslaget i motion 2013/14:C458 av Olle Thorell m.fl. (S) avser ett tillkännagivande om att riksintressemärka Mälaren.

Kew Nordqvist m.fl. (MP) föreslår i motion 2013/14:C261 ett tillkännagivande om att regeringen ska utreda förutsättningarna för att göra Vättern till överordnat riksintresse.

Håkan Bergman m.fl. (S) begär i motion 2013/14:C399 ett tillkännagivande om att regeringen ska utreda förutsättningarna för att klassa Vättern och andra viktiga ytvattentäkter som riksintresse.

Även förslaget i motion 2013/14: MJ492 yrkande 41 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) avser ett tillkännagivande om att klassificera viktiga ytvattentäkter som riksintresse.

Kew Nordqvist m.fl. (MP) begär i motion 2013/14:C298 ett tillkännagivande om att regeringen ska utreda förutsättningarna för att riksintressemärka åkermarken.

Ett liknande förslag om att klassa åkermarken som riksintresse förs fram i motion 2013/14:C334 av Josef Fransson m.fl. (SD).

I motion 2013/14: C268 yrkande 1 begär Irene Oskarsson (KD) ett tillkännagivande om att regeringen ska vidta olika åtgärder i syfte att skydda åkermarken.

Också förslaget i motion C296 av Betty Malmberg (M) avser ett tillkännagivande om att regeringen ska vidta olika åtgärder i syfte att skydda åkermarken (yrkande 1). Hon föreslår även ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda om markens avkastningsförmåga i högre grad bör beaktas vid beslut om exploatering av åkermark för andra ändamål än jordbruk (yrkande 2).

Hushållningsreglerna m.m.

Bestämmelser om hushållning med mark- och vattenområden, bl.a. i fråga om områden av riksintresse, finns i 3 och 4 kap. miljöbalken.

I 3 kap. finns de grundläggande hushållningsbestämmelserna. Mark- och vattenområden av riksintresse för ett antal angivna ändamål ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra eller skada ändamålen (5–9 §§). Det gäller – något förenklat – områden av riksintresse som har betydelse

- för rennäringen eller yrkesfisket
- för naturvården eller kulturmiljövården eller friluftslivet
- för att de innehåller fyndigheter av värdefulla ämnen eller material
- för att de är särskilt lämpliga för anläggningar för industriell produktion, energiproduktion, energidistribution, kommunikationer, vattenförsörjning eller avfallshantering
- för att de har betydelse för totalförsvaret.

Om ett område är av riksintresse för flera oförenliga ändamål ska företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Behövs området eller en del av området för en anläggning för totalförsvaret ska försvarsintresset ges företräde (10 §).

I 3 kap. ställs krav på skydd för de nu behandlade ändamålen även utanför områden som är av riksintresse. För t.ex. yrkesfisket gäller följande. Områden som har betydelse för yrkesfisket ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringens bedrivande. Områden som är av riksintresse ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringens bedrivande (5 §). När det gäller totalförsvaret ska områden som har betydelse för detta så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt motverka totalförsvarets intressen. Områden som är av riksintresse på grund av att de behövs för totalförsvarets anläggningar ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna (9 §).

Dessutom finns i 3 kap. bestämmelser om skydd för viss mark utan att marken kan skyddas som ett område av riksintresse. Det gäller bl.a. jordbruksmark. Lagen anger att jordbruk är av nationell betydelse och att brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk (4 §).

I 4 kap. miljöbalken finns särskilda bestämmelser för hushållning med mark och vatten i vissa områden i landet som i sin helhet är av riksintresse med hänsyn till sina natur- och kulturvärden (2–8 §§). I bestämmelserna anges det konkret vilka områden det är fråga om. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön som påtagligt skadar områdenas natur- och

kulturvärden får komma till stånd i områdena endast under vissa förutsättningar (1 §). Bland annat finns en särskild bestämmelse som möjliggör utförandet av anläggningar som behövs för totalförsvaret.

I 7 kap. miljöbalken finns bestämmelser om bl.a. vattenskyddsområden. Genom att inrätta ett vattenskyddsområde kan en vattenförekomst med betydelse som nuvarande eller framtida vattentäkt särskilt skyddas genom föreskrifter som begränsar verksamhet inom området (21 §). Vattenskyddsområden kan bildas på initiativ av bl.a. länsstyrelser eller kommuner vilka också beslutar om områdets fastställande. För ett vattenskyddsområde ska länsstyrelsen eller kommunen meddela sådana föreskrifter om inskränkningar i rätten att förfoga över fastigheter inom området som behövs för att tillgodose syftet med området. Om det behövs får länsstyrelsen eller kommunen föreskriva att skyltar eller stängsel ska sättas upp och att någon annans mark får tas i anspråk för detta. Föreskrifterna ska gälla omedelbart, även om de överklagas (22 § första stycket). Som ett alternativ till att inrätta vattenskyddsområden enligt 7 kap. miljöbalken finns också en möjlighet för kommuner att utfärda lokala skyddsföreskrifter kring en vattentäkt.

Riksintressen enligt 3 kap. miljöbalken måste lokaliseras och avgränsas i enlighet med vad som enligt plan- och bygglagen (2010:900) gäller i fråga om bl.a. rollfördelningen mellan staten och kommunerna. I första hand ska sådana frågor lösas inom ramen för översiktsplaner.

Vid prövningen av frågor enligt plan- och bygglagen ska hänsyn tas till både allmänna och enskilda intressen. Planläggningen och prövningen i ärenden om lov eller förhandsbesked enligt lagen ska syfta till att mark och vattenområden används för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Företräde ska ges åt sådan användning som från allmän synpunkt medför en god hushållning. Bestämmelserna om hushållning med mark- och vattenområden i 3 och 4 kap. miljöbalken ska tillämpas (2 kap. 1 och 2 §§ PBL). Vid planläggning samt vid beslut om lov och förhandsbesked med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden ska kommunen främja de olika aspekterna av en hållbar utveckling (2 kap. 3 § PBL).

Vid planläggning och i ärenden om bygglov eller förhandsbesked får mark tas i anspråk för att bebyggas endast om marken från allmän synpunkt är lämplig för ändamålet (2 kap. 4 § PBL). Översiktsplanen ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. Planen ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Kommunen ska i översiktsplanen redovisa sin bedömning av hur skyldigheten att enligt 2 kap. PBL ta hänsyn till allmänna intressen vid beslut om användningen av mark- och vattenområden kommer att tillgodoses. I redovisningen ska riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken anges särskilt (3 kap. 2 och 4 §§ PBL).

Av översiktsplanen ska grunddragen framgå i fråga om den avsedda användningen av mark- och vattenområden. Dessutom ska det bl.a. framgå hur kommunen avser att tillgodose de redovisade riksintressena och följa de gällande miljökvalitetsnormerna samt hur kommunen avser att i den fysiska planeringen ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen (3 kap. 5 § PBL).

När kommunen upprättar ett förslag till översiktsplan eller ändring i planen ska kommunen samråda med länsstyrelsen.

Under samrådet ska kommunen redovisa förslagens innebörd, skälen för förslaget, förslagens konsekvenser och det planeringsunderlag som har betydelse från nationell, regional, mellankommunal eller annan synpunkt (3 kap. 9 § PBL). Under samrådet ska länsstyrelsen särskilt ta till vara och samordna statens intressen, tillhandahålla underlag för kommunens bedömningar och ge råd i fråga om sådana allmänna intressen enligt 2 kap. PBL som hänsyn bör tas till vid beslut om användningen av mark- och vattenområden samt verka för att riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken tillgodoses (3 kap. 10 § PBL). Motsvarande bestämmelser finns i fråga om kommunens arbete med att ta fram detaljplaner och områdesbestämmelser (5 kap. 11 och 14 §§ PBL).

Pågående arbete

Miljömålsberedningen lade i mars 2012 fram delbetänkandet Plan för framtagandet av en strategi för långsiktigt hållbar markanvändning (SOU 2012:15). I betänkandet redovisas en problemanalys som grund för det fortsatta arbetet. Beredningen har bl.a. tagit upp frågan om hur en hållbar användning av jordbruksmark kan åstadkommas. Enligt beredningen reser klimatförändringarna frågan om vilka framtida utmaningar som Sverige kommer att möta när det gäller produktion av mat, foder, bränsle och andra produkter. Flera aktörer anser redan i dag att man kan se en ökande användning av jordbruksmark. Detta föranleder enligt beredningen en analys av behovet av åkermark för framtida produktion och hur produktiv åkermark kan bevaras för framtiden. Dessa frågor kan hanteras nationellt. Det konstateras att frågorna bl.a. har utretts tidigare av Miljöprocessutredningen (SOU 2009:45), men mot bakgrund av klimatförändringarna finns det enligt beredningen ändå anledning att göra en fördjupad analys.

Miljömålsberedningen lade dessutom i juni 2013 fram delbetänkandet Långsiktigt hållbar markanvändning (SOU 2013:43). I betänkandet fokuserar utredningen på skydd och skötsel av land och sötvattensområden och miljöhänsyn i skogsbruket. Utredningen föreslår etappmål om bl.a. mer av helhetssyn på markanvändningen genom förstärkt samordning i den statliga förvaltningen.

Enligt uppgift från Miljödepartementet är utredningens delbetänkanden föremål för beredning inom Regeringskansliet.

Miljömålsberedningen ska redovisa sitt slutbetänkande den 15 juni 2014. I det betänkandet kommer utredningen att analysera hur styrningen av markanvändningen kan utvecklas för ett ökat helhetsperspektiv. Utredningen kommer också att ta upp hur man ska uppnå en hållbar användning av jordbruksmark.

Regeringen beslutade den 18 juli 2013 att ge en särskild utredare i uppdrag att gå igenom dricksvattenområdet, från råvatten till tappkran för allmänt dricksvatten (dir. 2013:75). Syftet med utredningen är att identifiera nuvarande och potentiella utmaningar för en säker dricksvattenförsörjning i landet, på kort och på lång sikt, och i förekommande fall föreslå lämpliga åtgärder. Utredaren ska bl.a.

- analysera om behov av skydd av vattenförekomster beaktas i tillräcklig omfattning i kommunernas och länsstyrelsernas arbete
- kartlägga processen och tillämpningen av regelverket vid inrättande av vattenskyddsområden och de eventuella intressekonflikter som kan finnas
- utifrån kartläggningen analysera om de verktyg och metoder som kommuner och länsstyrelser har att tillgå vid bildandet av vattenskyddsområden är tillräckliga
- om det bedöms ändamålsenligt föreslå att det i författning eller vägledning bör tydliggöras när kommunen respektive länsstyrelsen ska vara beslutande myndighet.

Ett delbetänkande om den del av uppdraget som rör vattentäckernas skydd och den del som rör hur ansvaret för material i kontakt med dricksvatten ska fördelas ska redovisas senast den 1 juli 2014. Uppdraget ska slutredovisas senast den 30 juni 2015.

Riksrevisionen presenterade den 3 december 2013 granskningsrapporten Statens hantering av riksintressen – ett hinder för bostadsbyggande (RiR 2013:21). I rapporten konstateras att statens hantering av riksintressena försvårar för kommunerna att planera nya bostäder. Länsstyrelserna ska stödja kommunerna i att hantera riksintressen i planprocesser, men de ger inte kommunerna tydliga underlag om var och hur de får bygga bostäder i anslutning till riksintressen. Riksrevisionen rekommenderar därför att länsstyrelserna prioriterar att ompröva och förtydliga riksintressebeskrivningar i områden som är aktuella för bostadsbyggande. En anledning till att länsstyrelserna inte ger kommunerna tydliga besked är att underlagen om riksintressena ofta är bristfälliga och inaktuella. Boverket ansvarar för att samordna de statliga myndigheternas arbete med underlag om riksintressen, men har inte gjort det. Boverket har inte heller gett länsstyrelserna den vägledning de behöver. Riksrevisionen rekommenderar att Boverket prioriterar detta arbete. Regeringen har hittills inte vidtagit åtgärder trots signaler om omfattande brister i riksintressesystemet. Mot bakgrund av

dagens bostadsbrist anser Riksrevisionen att regeringen bör undersöka hur bostadsbyggande kan få ökad tyngd i förhållande till riksintressena vid omfattande bostadsbrist.

Under våren kommer regeringen att lämna en redogörelse till riksdagen för vilka åtgärder som regeringen vidtagit eller avser att vidta med anledning av granskningsrapporten. Skrivelsen är aviserad till den 9 april.

Regeringen beslutade den 19 december 2013 att ge en särskild utredare i uppgift att göra en översyn av 3 kap. miljöbalken och relevanta delar av 4 kap. miljöbalken (dir. 2013:126). Utredaren ska föreslå sådana ändringar som ger ett system för hushållning med mark- och vattenområden och särskilt områden av riksintresse som är ändamålsenligt, anpassbart över tiden, fokuserat på väsentliga och aktuella behov och som inte leder till onödiga inskränkningar i användningen av mark- och vattenområden eller för planeringen av hur områdena ska användas. Systemet ska vara rättssäkert, enkelt, överskådligt och begripligt samt underlätta en enhetlig tillämpning i hela landet. I direktiven anförs bl.a. att det behövs en bedömning av vilka behov som finns av det skydd som ett riksintresse ger för de områden som i dag är angivna som riksintresseområden. Det bör analyseras i vilken grad andra former av rättsligt skydd kan vara lämpligt för att täcka behoven. Det finns även skäl att bedöma vilka samhällsintressen som bör omfattas av möjligheten att peka ut områden av nationell betydelse enligt riksintresseregleringen. Behovet av ett starkare skydd av brukningsvärd jordbruksmark har exempelvis påtalats vid ett flertal tillfällen. Detsamma gäller dricksvattentäkter. Även andra intressen kan komma i fråga. Utredaren ska särskilt bl.a. analysera tillämpningen av 3 kap. 5–9 §§ miljöbalken bl.a. med avseende på skillnader i områdenas betydelse i ett regionalt eller nationellt perspektiv och överväga sätt att förbättra den, bedöma vilket reellt behov som i dag finns för de riksintressen som anges i 3 kap. och bedöma hur väl dagens områden av riksintresse motsvarar detta behov samt analysera frågan om huruvida ett område som är av riksintresse kan upphöra att vara det, t.ex. till följd av att området getts ett rättsligt bindande skydd.

Utredaren ska med förtur behandla frågan om bostadsförsörjning i relation till riksintressesystemet och utveckla ett system där avvägningar kan göras mellan olika riksintressen och tillgodoseendet av bostadsförsörjningsbehovet. Överväganden och förslag i förtursfrågan ska redovisas i ett delbetänkande men också ingå i redovisningen av hela uppdraget. Beskrivningar och eventuella förslag i delredovisningen måste därför utformas så att de möjliggör för utredaren att senare ge förslag som tar hänsyn till helheten och andra aspekter än enbart bostadsförsörjningen. Delbetänkandet ska redovisas senast den 15 augusti 2014. Uppdraget i sin helhet ska redovisas i ett slutbetänkande senast den 1 december 2015. Utredaren ska följa Miljömålsberedningens arbete och ta del av Riksrevisionens arbete med granskning av statens hantering av riksintressen.

Regeringen beslutade den 9 januari 2014 att ge Boverket i uppdrag att ta fram en kunskapsammansättning, exempelsamling och vägledning för tillämpningen av de bestämmelser i plan- och bygglagen som har en tydlig koppling till hållbar utveckling, i första hand 2 kap. 3 § och 3 kap. 5 § 4, i syfte att säkerställa ett ökat och tydligt fokus på hållbar utveckling vid tillämpningen av PBL (S2014/186/PBB [delvis]). Regeringen konstaterar att vid prövning av frågor enligt PBL ska hänsyn tas till både allmänna och enskilda intressen. Utgångspunkten för kommunernas bedömning vid prövning av frågor enligt PBL är att mark- och vattenområden ska användas till det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till läge, beskaffenhet och behov. Företräde ska ges åt sådan användning som från allmän synpunkt medför en god hushållning. Regeringen bedömer att det finns ett behov av vägledning för att ge kommuner, länsstyrelser och andra berörda aktörer stöd vid tolkningen av och avvägningarna mellan de olika hållbarhetsdimensionerna i PBL, i första hand gällande 2 kap. 3 § samt 3 kap. 5 § 4, i syfte att säkerställa ett ökat och tydligt fokus på hållbar utveckling vid tillämpningen av PBL. Den kunskapsammansättning och exempelsamling som ska tas fram inom ramen för uppdraget är en central del i metodutvecklingen. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2015.

Tidigare ställningstagande

Motionsyrkanden om hushållningen med mark- och vattenområden har behandlats av utskottet vid flera tillfällen tidigare, senast våren 2013 i betänkande 2012/13:CU12. Utskottet hänvisade bl.a. till pågående beredningsarbete inom Regeringskansliet och föreslog att riksdagen skulle avslå motionsyrkandena. Riksdagen följde utskottet.

Utskottets ställningstagande

Som redovisats ovan pågår ett omfattande arbete med de frågeställningar som tas upp i motionerna. Utskottet vill särskilt peka på att utredningen om hushållning med mark- och vattenområden av riksintresse bl.a. ska bedöma vilka samhällsintressen som bör omfattas av möjligheten att peka ut områden av nationell betydelse enligt riksintesseregleringen. Enligt utskottet ligger det pågående arbetet helt i linje med motionsförslagen. Resultatet av det pågående arbetet bör inte föregripas av något initiativ från riksdagen. Motionerna bör därför avslås.

Insatser för vandrande fisk i sjöar och vattendrag

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avslår motionsyrkanden om insatser för vandrande fisk i sjöar och vattendrag. Utskottet hänvisar till pågående utredningsarbete.

Jämför reservation 4 (MP, V).

Motionerna

Suzanne Svensson m.fl. (S) begär i motion 2013/14:C311 ett tillkännagivande om att regeringen ska se över möjligheten att hitta en samsyn mellan behovet av insatser för vandrande fisk i sjöar och vattendrag och behovet av en effektivisering av vattenkraften.

Emil Källström (C) anför i motion 2013/14:C414 att när nu den svenska vattenkraften står inför stora investeringar är det enligt motionären rätt tidpunkt att se över de vattendomar som reglerar den svenska vattenkraften. I detta arbete måste enligt motionären en balans hittas mellan insatser för vandrande fisk och behovet av utvecklad förnybar energi från vattenkraften. Ett tillkännagivande begärs i enlighet med detta.

I motion 2013/14:C433 föreslår Rune Wikström (M) ett tillkännagivande om att regeringen i den mån det är möjligt bör uppmana ägarna av befintliga vattenkraftverk att vidta åtgärder för att underlätta för vandrande fisk i sjöar och vattendrag.

Jens Holm m.fl. (V) föreslår i motion 2013/14:MJ424 ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett lagförslag som innebär att kraftbolagen blir skyldiga att bygga laxtrappor eller andra fiskvandringssvägar i våra reglerade vattendrag.

Gällande rätt

För att få bedriva vattenverksamhet krävs vanligtvis tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken. I samband med tillståndsprövningen görs en bedömning av bl.a. skador på fisket. Om den som ska bedriva vattenverksamheten kan skada fisket är denne enligt 8 § skyldig att utan ersättning vidta åtgärder och för framtiden underhålla behövliga anordningar för fiskens framkomst eller fiskets bestånd, släppa fram vatten för ändamålet samt iaktta de villkor och förelägganden i övrigt som på grund av verksamheten kan behövas till skydd för fisket i det vatten som berörs av vattenverksamheten eller i ett angränsande vattenområde. Ett alternativ till villkor eller förelägganden kan vara särskilda fiskeavgifter.

Kraven på åtgärder är således lagreglerade och kan dessutom göras gällande i samband med omprövningar av tidigare meddelade tillstånd enligt 24 kap. 5 § miljöbalken. Omprövning kan begäras av verksamhetsutövaren eller staten enligt 7 och 8 §§ samma kapitel; exempelvis kan en länsstyrelse begära en omprövning av villkoren i ett tillstånd.

Pågående arbete

Regeringen beslutade den 4 april 2012 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över reglerna om vattenverksamhet i miljöbalken och lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, den s.k. restvattenlagen (dir. 2012:29). Utredningen antog namnet Vattenverksamhetsutredningen. Utredaren ska föreslå de ändringar i reglerna som behövs för att miljöriktens grundläggande principer – såsom principen om att förorenaren betalar och principen om att bästa möjliga teknik ska användas – får genomslag även i den vattenrättsliga regleringen. Utredaren ska analysera rättskraftens räckvidd i fråga om sådana tillstånd och äldre rättigheter som enligt 5 § lagen om införande av miljöbalken ska jämföras med tillstånd som meddelas med stöd av miljöbalken. Utredaren ska vidare undersöka möjligheterna att använda generella föreskrifter om försiktighetsmått i stället för villkor i de enskilda tillstånden. Enligt direktiven ska utredaren föreslå hur tillståndsprövning av vattenverksamheter kan ändras i syfte att – på samma sätt som i dag gäller för miljöfarliga verksamheter – hela verksamheten ska prövas i de fall verksamhetsutövaren önskar ändra en anläggning eller driften av en verksamhet och förutsättningarna för ändringstillstånd enligt 16 kap. 2 § tredje stycket miljöbalken inte är uppfyllda. I uppdraget ingår vidare att analysera systemet för omprövning av vattenverksamheter och föreslå de ändringar som behövs för att åstadkomma ett effektivt system för omprövning av vattenverksamheter med den frekvens av omprövningar som krävs för att se till att verksamheter bedrivs på ett sådant sätt att den lever upp till miljöbalkens hänsynsregler och EU-rättens krav i fråga om vattenkvalitet och påverkan på djur- och växtliv. De ändringar som föreslås ska säkerställa att alla tillståndspliktiga vattenverksamheter har tillstånd i överensstämmelse med de miljökrav som ställs i miljöbalken och de nämnda EU-kraven, samtidigt som en väl fungerande markavvattning och en fortsatt hög regler- och produktionskapacitet i den svenska vattenkraftsproduktionen eftersträvas.

Den 31 maj 2012 beslutade regeringen genom tilläggsdirektiv (dir. 2012:60) att uppdraget även skulle omfatta en särskild analys av 4 kap. 6 § miljöbalken. Detta uppdrag redovisades den 10 januari 2013 i ett delbetänkande (SOU 2012:89). Den 27 mars 2013 beslutade regeringen om ytterligare ett tilläggsdirektiv (dir. 2013:37) som innebär att den del av huvuduppdraget som avsåg analys av rättskraftens räckvidd i fråga om sådana tillstånd och äldre rättigheter som meddelats före ikraftträdandet av

vattenlagen skulle redovisas i ett delbetänkande. Detta uppdrag redovisades den 1 oktober 2013 i ett delbetänkande (SOU 2013:69). Uppdraget i övrigt ska redovisas senast den 31 maj 2014.

I sitt delbetänkande *Ny tid ny prövning – förslag till ändrade vattenrättsliga regler* (SOU 2013:69) redovisar Vattenverksamhetsutredningen sina ställningstaganden avseende analys av rättskraftens räckvidd i fråga om sådana tillstånd och äldre rättigheter som meddelats före miljöbalkens ikraftträdande. Betänkandet innehåller förslag till ändrade regler för att aktuella anläggningar och verksamheter utformas och drivs i enlighet med de krav som följer av miljöbalken och EU-rätten. Utredningen föreslår bl.a. ett system med ny prövning enligt miljöbalken av äldre tillstånd och rättigheter. För att myndigheter, domstolar och andra aktörer ska klara av den ökade belastning som nyprövningssystemet innebär föreslås ett prioriteringsförfarande. Utredningen föreslår också att de regler som i dag gäller för miljöfarlig verksamhet om prövningens omfattning vid ändring och ändringstillstånd även ska gälla för vattenverksamhet. Därutöver föreslås att det införs ett bemyndigande för regeringen att för vattenverksamhet meddela generella föreskrifter och föreskrifter om miljörapport.

Interpellationssvar

Miljöminister Lena Ek anförde den 14 januari 2014 i ett interpellationssvar att Vattenverksamhetsutredningens båda delbetänkanden är remissbehandlade och bereds tillsammans inom Regeringskansliet (svar på ip. 2013/14:190).

Tidigare behandling

Motionsyrkanden om åtgärder till förmån för fiske har behandlats av utskottet vid flera tillfällen tidigare, senast våren 2013 i betänkande 2012/13:CU12. Utskottet hänvisade bl.a. till pågående beredningsarbete inom Regeringskansliet och föreslog att riksdagen skulle avslå motionsyrkandena. Riksdagen följde utskottet.

Utskottets ställningstagande

Liksom motionärerna anser utskottet att reglerna på området är föråldrade. Detta har bl.a. fått till följd att grundläggande principer för miljörätten, såsom principen om att förorenaren betalar och att bästa möjliga teknik ska användas, inte har fått genomslag när det gäller vattenverksamheter i samma utsträckning som för miljöfarliga verksamheter. Miljöbalkens och restvattenlagens bestämmelser om vattenverksamheter är därför i stort behov av att ses över och ändringar behöver föreslås så att principerna ovan, på samma sätt som i dag gäller för miljöfarliga verksamheter, även får genomslag i den vattenrättsliga regleringen.

Utskottet välkomnar därför att regeringen har tagit initiativ till en översyn av reglerna om vattenverksamheter i miljöbalken och restvattenlagen. Direktiven och tilläggsdirektiven till Vattenverksamhetsutredningen innebär att en omfattande utredningsarbete inletts. Utredningen har redan redovisat två delbetänkanden som bereds inom Regeringskansliet. Utredningsuppdraget ska slutredovisas senast den 31 maj 2014.

I motion 2013/14:C311 begärs att regeringen ska se över möjligheten att hitta en samsyn mellan behovet av insatser för vandrande fisk i sjöar och vattendrag och behovet av en effektivisering av vattenkraften. Ett liknande förslag läggs fram i motion 2013/14:C414. Motionären i motion 2013/14:C433 anser att regeringen i den mån det är möjligt bör uppmuntra ägarna till befintliga vattenkraftverk att vidta åtgärder för att underlätta för vandrande fisk i sjöar och vattendrag.

Utskottet vill här peka på att utredningsdirektiven innebär att utredaren ska föreslå de ändringar i reglerna som behövs för att miljörättens grundläggande principer – såsom principen om att förorenaren betalar och principen att bästa möjliga teknik ska användas – får genomslag även i den vattenrättsliga regleringen. De ändringar som utredningen föreslår ska enligt direktiven säkerställa att alla tillståndspliktiga vattenverksamheter har tillstånd i överensstämmelse med de miljökrav som ställs i miljöbalken och att de lever upp till de krav som följer av Sveriges EU-rättsliga åtaganden i fråga om vattenkvalitet och påverkan på djur- och växtliv, samtidigt som en fortsatt hög regler- och produktionskapacitet i den svenska vattenkraftproduktionen eftersträvas.

Utskottet kan inte komma till någon annan slutsats än att Vattenverksamhetsutredningens direktiv och tilläggsdirektiv även omfattar de frågor som tas upp i motionerna. Önskemålen i motionerna måste därför anses tillgodosedda. Ställningstagandet innebär att motionerna avslås.

I motion 2013/14: MJ424 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma med lagförslag som innebär att kraftbolagen blir skyldiga att bygga laxtrappor och andra fiskvandringssvågar i våra reglerade vattendrag. Som redovisats ovan ingår den fråga som aktualiseras i motionen i Vattenverksamhetsutredningens uppdrag. I delbetänkandet Ny tid ny prövning – förslag till ändrade vattenrättsliga regler (SOU 2013:69) lämnar utredningen förslag om hur man på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt kan se till att de anläggningar som inte har tillstånd enligt miljöbalken utformas och drivs på ett sådant sätt att miljöbalkens hänsynsregler och EU-rättens krav i förhållande till vattenkvalitet och påverkan på djur och växtliv uppfylls. Delbetänkandet bereds inom Regeringskansliet. Enligt utskottet finns det inte anledning för riksdagen att föregripa resultatet av det pågående arbetet. Motionen bör därför avslås.

Vattenverksamheter

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avslår ett motionsyrkande om vattenverksamheter.

Utskottet hänvisar till pågående beredningsarbete.

Jämför reservation 5 (S, MP, V).

Motionerna

I motion 2013/14:C225 föreslår Jan Lindholm (MP) ett tillkännagivande om att regeringen snarast ska återkomma till riksdagen med ett lagförslag om att upphäva 4 kap. 6 § tredje stycket miljöbalken. Motionären menar att bestämmelsens formulering innebär att kraftbolagen med påstående om att en ny exploatering endast innebär en obetydlig miljöpåverkan kan starta processer i alla de älvsträckor där de ser möjligheter att göra stora vinster. Motionären anser att det inte är rimligt att rättsväsendet ska lägga en stor del av sina resurser på sådana processer. Enligt motionären har ett flertal mål där kraftbolagen hänvisat till skyddets undantag i tredje stycket avvisats.

I motion 2013/14:C314 anser Hans Hoff (S) att det att effektivisera gamla vattenkraftverk är en oerhört viktig del i arbetet med att ställa om den svenska elproduktionen. Att tillföra mer el från vattenkraften är också en förutsättning för att bygga ut vindkraften. I Sverige har flera gamla vattenkraftverk framgångsrikt renoverats genom att ny teknik har satts in i befintliga anläggningar. Det senaste året har dock dessa investeringar avstannat helt. Bakgrunden till detta är att Kammarkollegiet kräver att hela tillståndet för befintliga kraftverk ska omprövas vid renoveringar av dessa. Motionären anser att regelverket bör ses över så att effektiviseringen av befintliga vattenkraftverk underlättas. Ett tillkännagivande begärs i enlighet med detta.

Bakgrund

Enligt 4 kap. 6 § första och andra stycket miljöbalken får vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål inte utföras i vissa angivna älvar, älvsträckor och andra vattendrag. Enligt tredje stycket gäller första och andra stycket inte vattenverksamhet som förorsakar endast obetydlig miljöpåverkan.

Utbyggnadsförbudet i 4 kap. 6 § miljöbalken ersatte bestämmelsen i 3 kap. 6 § lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m., förkortad NRL, och motsvarar i huvudsak den bestämmelsen. 3 kap. 6 § NRL var i sin tur en kodifiering av riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen om undantag från vattenkraftsutbyggnad. Dessa riktlinjer utgick från de mycket stora naturvårds-, kulturminnesvårds- och friluftsentressen som

finns utefter de älvar och älvsträckor som berörs samt de betydande värden som outbyggda vattensystem bedömdes ha också för andra intressen, t.ex. fisket och rennärigen.

Lagstiftarens syfte med 4 kap. 6 § miljöbalken och dess föregångare i NRL var emellertid inte att införa ett absolut förbud mot ny vattenkraftverksutbyggnad eller mot åtgärder hänförliga till redan befintlig vattenkraftverksutbyggnad. Tanken var att sådana åtgärder som huvudregel skulle vara förbjudna men att åtgärder med endast obetydlig miljöpåverkan skulle undantas förbudet och således även fortsättningsvis kunna tillåtas (prop. 1985/86:3 s. 110). Ett exempel på ny utbyggnad som, enligt förarbetena, kunde aktualisera undantaget var uppförandet av minikraftverk på en plats där det redan fanns en anläggning som påverkade vattendraget. Vidare angavs beträffande redan befintlig vattenkraftsutbyggnad att undantaget kunde aktualiseras för smärre åtgärder som förorsakar endast obetydlig miljöpåverkan, t.ex. ersättningsbyggnader till ett befintligt kraftverk, ombyggnader och effektiviseringar.

Pågående arbete

Som tidigare nämnts beslutade regeringen den 4 april 2012 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över reglerna om vattenverksamhet i miljöbalken och lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, den s.k. restvattenlagen (dir. 2012:29). Utredningen antog namnet Vattenverksamhetsutredningen.

Den 31 maj 2012 beslutade regeringen genom tilläggsdirektiv (dir. 2012:60) att uppdraget även skulle omfatta en särskild analys av 4 kap. 6 § miljöbalken. Detta uppdrag redovisades i ett delbetänkande den 10 januari 2013 (SOU 2012:89). Den 27 mars 2013 beslutade regeringen om ytterligare ett tilläggsdirektiv (dir. 2013:37) att den del av huvuduppdraget som avsåg analys av rättskraftens räckvidd i fråga om sådana tillstånd och äldre rättigheter som meddelats före ikraftträdandet av vattenlagen skulle redovisas i ett delbetänkande. Detta uppdrag presenterades sedan i ett delbetänkande den 1 oktober 2013 (SOU 2013:69). Uppdraget i övrigt ska redovisas senast den 31 maj 2014.

I sitt delbetänkande 4 kap. 6 § miljöbalken (SOU 2012:89) redovisar Vattenverksamhetsutredningen att den från samtliga mark- och miljödomstolar i landet har begärt in uppgifter om avgjorda eller pågående mål där ansökan avser lagligförklaring eller tillstånd till ombyggnation och utvinning av vattenkraft i de älvar, älvsträckor och andra vattendrag som anges i 4 kap. 6 § miljöbalken. Utöver de mål utredningen fått uppgift om från domstolarna har några ytterligare mål kommit till utredningens kännedom genom dess experter.

När det gäller domstolarnas tillämpning av 4 kap. 6 § miljöbalken konstaterar utredningen inledningsvis att det sedan miljöbalken trädde i kraft 1999 endast har slutligt avgjorts cirka tio mål där ansökan avsett lagligförk-

laring och tillstånd till ombyggnation och utvinning av vattenkraft i de skyddade vattendragen. Därutöver finns ett antal mål där prövning pågår. Något enstaka mål avser ny vattenkraftsutbyggnad. De flesta mål avser dock tillståndsansökningar kopplade till befintlig vattenkraftsutbyggnad och avser åtgärder såsom ersättningsbyggnader, ombyggnader och effektiviseringar. Det är således fråga om sådana åtgärder som, enligt förarbetena, kan vara tillåtna om de förorsakar endast obetydlig miljöpåverkan.

Utredningen anför vidare att det finns mycket få avgöranden där en miljödomstol eller mark- och miljödomstol prövat de sökta åtgärdernas tillåtlighet enligt 4 kap. 6 § miljöbalken och därmed vad som utgör obetydlig miljöpåverkan. Det finns inte något avgörande i detta avseende från Mark- och miljööverdomstolen alternativt Högsta domstolen. Vidare framgår att det finns endast ett lagakraftvunnet avgörande där tillstånd beviljats efter ansökan från verksamhetsutövaren.

Enligt utredningens mening finns det i nuläget för få avgöranden för att kunna dra några säkra slutsatser om hur tillämpningen av 4 kap. 6 § miljöbalken överensstämmer med bestämmelsens syfte enligt förarbetena. Endast det faktum att det förekommer tillståndsansökningar avseende åtgärder i de skyddade vattendragen innebär inte, enligt utredningen, att slutsatsen kan dras att bestämmelsen tillämpas i strid med sitt syfte. Mot bakgrund av det relativt begränsade antalet tillståndsansökningar sedan miljöbalken trädde i kraft 1999 anser utredningen att 4 kap. 6 § miljöbalken inte heller förefaller innebära en obefogad belastning för myndigheter och domstolar. Utredningen finner därför inte skäl att i något avseende föreslå några ändringar beträffande 4 kap. 6 § miljöbalken.

Delbetänkandet har remissbehandlats.

Interpellationssvar

Miljöminister Lena Ek redovisade den 14 januari 2014 i ett interpellationssvar att Vattenverksamhetsutredningen inte fann skäl att föreslå någon ändring i 4 kap. 6 § miljöbalken. Vidare anförde miljöministern att under den period betänkandet överlämnades och remissbehandlades pågick en domstolsprövning av en ansökan om tillstånd till uppförande av en ny kraftstation vid Untra kraftverk. Kraftverket ligger i ett vattendrag som omfattas av regleringen i 4 kap. 6 § miljöbalken. Tillståndsfrågan handlade om huruvida den planerade kraftstationen innebar en sådan obetydlig miljöpåverkan att en undantagsbestämmelse skulle kunna tillämpas. Avgörandet i målet har stor betydelse för regeringens fortsatta hantering av utredningens betänkande. Mark- och miljödomstolen gav tillstånd till kraftstationen med motiveringen att stationen inte innebar någon ändrad användning av det vattenområde där det nuvarande Untra kraftverk ligger. Mark- och miljööverdomstolen upphävde tillståndet med motiveringen att uppförandet av den nya kraftstationen skulle innebära mer än en obetydlig miljöpåverkan. Efter Högsta domstolens beslut, som kom i slutet av oktober 2013, att inte

meddela prövningstillstånd står Mark- och miljööverdomstolens dom fast. Det betyder att undantagsmöjligheten inte kunde utnyttjas och att det fortfarande inte finns något belägg för att förbudet i 4 kap. 6 § miljöbalken tillämpas i strid med dess syfte. Vattenverksamhetsutredningen har under hösten lämnat ytterligare ett delbetänkande som även det avser förutsättningar för tillstånd till anläggande och drift av vattenkraftverk. Det delbetänkandet är remissbehandlat och remisstiden gick ut den 3 januari 2014. Eftersom båda delbetänkandena har ett nära samband kommer de enligt miljöministern att beredas tillsammans inom Regeringskansliet. Hon uppger att det för närvarande pågår ett intensivt arbete med att analysera samtliga remissvar (svar på ip. 2013/14:190).

Tidigare behandling

Ett motionsyrkande om att upphäva 4 kap. 6 § tredje stycket miljöbalken behandlades av utskottet våren 2012 i betänkande 2011/12:CU5. I likhet med motionärerna ansåg utskottet att det fanns ett behov av att se över bestämmelsen. Utskottet konstaterade att även Kammarkollegiet var av denna uppfattning. Utskottet ansåg därför att det var mycket bra att regeringen hade beslutat om tilläggsdirektiv till Vattenverksamhetsutredningen som omfattade denna fråga och att frågan hade getts prioritet inom ramen för utredningen. Enligt utskottet var det angeläget att säkerställa ett väl fungerande skydd mot utbyggnad och ändrad vattenföring i de vattendrag som är viktigast ur skyddssynpunkt. Genom tilläggsdirektiven ansåg utskottet motionsyrkandet helt tillgodosett.

Utskottets ställningstagande

Som redovisats ovan har Vattenverksamhetsutredningens delbetänkande 4 kap. 6 § miljöbalken (SOU 2012:89) remissbehandlats. Remissbehandlingen av delbetänkandet Ny tid ny prövning – förslag till ändrade vattenrättsliga regler (SOU 2013:69) avslutades den 3 januari 2014. I ett interpellationssvar har miljöministern nyligen uppgett att Vattenverksamhetsutredningens båda delbetänkanden har ett nära samband och att de därför bereds tillsammans inom Regeringskansliet samt att man för närvarande analyserar samtliga remissvar. Vidare har miljöministern uppgett att arbetet med delbetänkandena är prioriterat.

Som utskottet tidigare uttalat är det angeläget att säkerställa ett väl fungerande skydd mot utbyggnad och ändrad vattenföring i de vatten som i dag omfattas av bestämmelsen i 4 kap. 6 § tredje stycket miljöbalken. Utskottet välkomnar därför det arbete som pågår med denna fråga och att arbetet är prioriterat. Enligt utskottet vore det mycket olämpligt om riksdagen nu tog något initiativ i frågan och föregrep resultatet av det pågående beredningsarbetet. Motionerna bör därför avslås.

Stranderosion

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som gäller åtgärder mot stranderosion. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående arbete.

Jämför reservation 6 (SD).

Motionerna

I motion 2013/14:C300 föreslår Anders Hansson m.fl. (M) olika åtgärder i syfte att motverka stranderosion. I motionen föreslås ett tillkännagivande om att regeringen ska se till att staten ökar sitt engagemang i problematiken kring stranderosion (yrkande 1). Motionärerna föreslår vidare ett tillkännagivande om att regeringen ska se över lagstiftningen avseende strandfodring i syfte att minska antalet inblandade instanser och renodla hanteringen (yrkande 2). I motionen föreslås också ett tillkännagivande om att regeringen ska se till att staten inte kräver ersättning av kommuner som återför sand från havet till sina erosionsdrabbade stränder genom strandfodring (yrkande 3).

I motion 2013/14:C438 av Carina Herrstedt och Markus Wiechel (båda SD) föreslås ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett lagförslag som förenklar miljöprovningen vid strandfodring (yrkande 1). Motionärerna begär också ett tillkännagivande om att regeringen ska utreda om staten delvis bör bidra ekonomiskt till åtgärder mot stranderosion (yrkande 2). I motionen begärs slutligen ett tillkännagivande om att regeringen ska utreda om en myndighet bör ha det övergripande ansvaret för åtgärder mot stranderosion (yrkande 3).

Bakgrund

I 2 kap. 5 § plan- och bygglagen (2010:900) föreskrivs att bebyggelse och byggnadsverk ska lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till bl.a. människors hälsa och säkerhet samt risken för olyckor, översvämning och erosion. Lagen innehåller också möjligheter för kommunen att i en detaljplan bestämma skyddsåtgärder för att motverka olyckor, översvämning och erosion (4 kap. 12 §). Länsstyrelsen ska, inom ramen för sitt tillsynsansvar, överpröva kommunens beslut om att anta, ändra eller upphäva en detaljplan eller områdesbestämmelser om beslutet kan antas innebära bl.a. att bebyggelse blir olämplig med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion. Länsstyrelsen kan också överpröva byggnadsnämndens beslut om lov eller förhandsbesked (11 kap. 10–12 §§).

Kommunen ska varje mandatperiod sammanställa risk- och sårbarhetsanalyser och fastställa en plan för hur extraordinära händelser ska hanteras. Sådana analyser måste beakta konsekvenserna av klimatförändringarna

och kan utgöra ett underlag för den fysiska planeringen (2 kap. 1 § lagen [2006:544] om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap).

Pågående arbete

Statens geotekniska institut (SGI) har ett sektorsövergripande ansvar för miljögeotekniska och geotekniska frågor. Detta innebär att institutet ska upprätthålla och utveckla kunskap inom området samt tillhandahålla geoteknisk kunskap och rådgivning till statliga myndigheter med ansvar för olika områden med koppling till miljö, infrastruktur, fysisk planering och byggande samt till övriga aktörer på dessa områden. Institutet har ett särskilt ansvar för ras- och skredfrågor och för stranderosion. Institutet har för att få en uppfattning om omfattningen av stranderosion i landet gjort en översiktlig kartläggning av var erosion förekommer och var förutsättningar för erosion finns i Sverige. Till stöd för institutets arbete med samordningsansvaret för stranderosion finns ett nätverk med myndigheter som har ansvar för eller verksamhet som berör stranderosion. Nätverket ska vara ett kontakt- och samverkansorgan för frågor med betydelse för stranderosion. SGI ska bl.a. verka för att de risker som är förknippade med stranderosion minskar.

Institutet har fr.o.m. 2010 i uppgift att stödja samtliga länsstyrelser och kommuner i planprocessen rörande geotekniska säkerhetsfrågor. Tidigare har detta stöd varit begränsat till Västra Götalands län. Den utvidgade uppgiften är en klimatanpassningsåtgärd för att nå ett långsiktigt hållbart samhällsbyggande. Samtliga länsstyrelser och kommuner har fått information om myndighetsstödet och SGI:s nya roll. Stödet omfattar granskning, remissyttranden, samråd samt förslag till åtgärder gällande geotekniska säkerhetsfrågor om ras, skred, erosion och översvämning. På grund av den utvidgade uppgiften har verksamheten ökat med ca 65 procent i omfattning jämfört med tidigare år (antal arbetade timmar). Verksamheten har resulterat i att geotekniska säkerhetsfrågor har klarlagts och nödvändiga åtgärder säkerställt i planprocessen.

SGI bedriver utvecklingsprojekt både i fråga om havsanknuten erosion och erosion i vattendragen. Det gäller dels hanteringen och lösningar av befintliga problem, dels frågor om den fysiska planeringen med inriktningen att undvika framtida problem.

SGI har också gett ut bl.a. en kunskapsammanställning som är avsedd för dem som berörs av stranderosion i samband med fysisk planering och projektering av åtgärder mot stranderosion samt fastighetsägare som har egendom att bevara. Syftet med sammanställningen är att öka kunskapen om vilket ansvar och vilka regler som finns, för att åstadkomma en bättre dialog mellan olika berörda aktörer och ökad förståelse för de olika intressen som kan vara aktuella på en viss plats.

Av SGI:s årsredovisning för 2012 framgår bl.a. att SGI har fortsatt kartläggningen av var stranderosion kan förekomma som underlag för bedömning av områden med potentiell risk för erosion och behov av skyddsåtgärder längs kuster, sjöar och vattendrag. Under 2012 genomförde SGI även en inventering av erosion längs 21 vattendrag. En metodik för inventering av risker för stranderosion längs kuster och vattendrag har även utvecklats under 2012. SGI har under året genomfört flera aktiviteter för kunskapsförmedling i samarbete med extern svensk och internationell kompetens. Kustmötet, den årliga nationella konferensen om kustfrågor, genomfördes under 2012 i Falsterbo med temat "Hållbar utveckling av strandnära områden – Planering och byggande i teori och praktik". Kunskap har också förmedlats vid möten och seminarier hos nationella myndigheter, länsstyrelser och kommuner med information om stranderosion med fokus på klimatanpassning och fysisk planering. Inom ramen för SGI:s samverkan med andra myndigheter har under 2012 ett möte genomförts med information om pågående verksamhet och där har SGI presenterat den kunskap som har tagits fram i utvecklingsprojekt. Nätverkets roll och dess ansvar har även reviderats och anpassats till nuvarande verksamhet hos deltagande myndigheter.

SGI har de senaste åren publicerat flera rapporter om stranderosion. Ett exempel på en sådan rapport är Metodik för översiktlig kartering av risker för stranderosion. Av rapporten framgår att den kunskap som SGI har byggt upp inom sitt nationella samordningsansvar för stranderosion och erfarenheterna från Göta älv-utredningen har använts för att utveckla en metodik för översiktlig kartering av erosionsrisker i dagens och framtidens klimat.

Efter förslag från Klimat- och sårbarhetsutredningen har Lantmäteriet fått i uppdrag att skapa en ny nationell höjddatabas med tätare och noggrannare höjddata än den som finns i dag. Databasen ska vara allmänt och kostnadsfritt tillgänglig för kommuner och myndigheter och i digital form. Höjdmodellen framställs med hjälp av laserskanning från flygplan. Med bra höjdinformation får man större möjligheter att ange riskområden av olika slag. Höjdmodellen ska vara färdigställd 2015.

Regeringen beslutade i november 2009 att tillsätta en särskild utredare med uppdraget att föreslå ett system för fysisk planering av territorialhavet och Sveriges ekonomiska zon samt föreslå nödvändiga författningsändringar. Utredningen, som antog namnet Havsplaneringsutredningen, redovisade i december 2010 sina förslag i betänkandet Planering på djupet – fysisk planering av havet (SOU 2010:91). Utredningen föreslår ett nytt system för statlig fysisk planering av havet och att bestämmelser om planeringen tas in i en ny lag, havsplaneringslagen. Planeringen ska leda till att havsområden används för det eller de ändamål som de är mest lämpade för, med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Enligt förslaget ska det göras en havsplan som bl.a. ska innehålla en plankarta över det havsområde som den omfattar. Den ska vidare redovisa dels grundragen för hur

havsområden ska nyttjas, skyddas och förvaltas, dels de allmänna intressen som ska beaktas vid beslut om användningen av havsområden. Enligt utredningen kan havsplanen komma att behandla och redovisa ställningstaganden till anspråk som rör bl.a. skydd mot erosion och högvatten.

I oktober 2013 skickade Miljödepartementet ut promemorian Hushållning med havsområden (M2013/2403/Nm) på remiss. I promemorian behandlas Havsplaneringsutredningens slutsatser och lämnas förslag till nya bestämmelser om hushållningen med havsområden. I promemorian föreslås även en ny bestämmelse i miljöbalken som innebär att regeringen för hushållningen med havsområdena Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet ska besluta om vägledning till myndigheter och kommuner när de prövar anspråk på användningen av områdena. Vägledningen ska ges med en havsplan för vart och ett av områdena och omfatta Sveriges ekonomiska zon och de områden som inte är fastigheter i svenskt territorialhav från en nautisk mil utanför baslinjen. Regeringen ska få meddela föreskrifter om förbud mot eller begränsningar för verksamheter och åtgärder inom det område som omfattas av en havsplan.

En proposition om hushållning med havsområden är aviserad till den 18 mars.

Havs- och vattenmyndigheten och regeringen deltar i det internationella samarbetet om havsplanering. I Östersjöregionen har det samarbetet kommit särskilt långt inom Helcoms och Vasabs (Vision and strategies around the Baltic Sea) gemensamma arbetsgrupp för havsplanering. Denna har getts en central roll för havsplanering i EU:s Östersjöstrategi. Ett finsk-svenskt pilotprojekt, Plan Bothnia, har också genomförts.

I mars 2013 presenterade EU-kommissionen ett förslag till direktiv om upprättandet av en ram för fysisk planering i kust- och havsområden och integrerad förvaltning av kustområden (KOM(2013)133 slutlig). Förslaget ställer krav på att medlemsstaterna upprättar havsplaner och strategier för kustförvaltning. Sverige deltar nu i förhandlingar om förslaget i rådets arbetsgrupp för maritim politik.

Tidigare behandling

Motionsyrkanden om åtgärder mot stranderosion har avstyrkts av utskottet vid flera tillfällen tidigare, senast våren 2013 i betänkande 2012/13:CU12. Riksdagen följde utskottet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar motionärernas bedömning att stranderosion är ett stort problem i vissa delar av landet, bl.a. i Skåne.

Med anledning av vad som anförs i motionerna vill utskottet påminna om det arbete Statens geotekniska institut utför. Den rådgivnings- och stödverksamhet m.m. som institutet bedriver är ett värdefullt instrument i arbetet med att anpassa samhället till framtida klimatförändringar.

I plan- och bygglagen finns flera bestämmelser som syftar till att den fysiska planeringen i ökad utsträckning ska sträva efter en begränsad klimatpåverkan. Det förändrade regelverket ska också medverka till att man vid samhällsplanering och byggande i ökad utsträckning tar hänsyn till de konsekvenser som klimatförändringarna kommer att medföra. Utskottet vill särskilt peka på kommunernas möjlighet att i detaljplaner ställa krav på skyddsåtgärder för att motverka bl.a. olyckor, översvämning och erosion som finns i plan- och bygglagen.

Vidare vill utskottet uppmärksamma att regeringen har aviserat en proposition om hushållning med havsområden till den 18 mars 2014 och att Sverige inom EU deltar i förhandlingar om kommissionens förslag till direktiv om upprättandet av en ram för fysisk planering i kust- och havsområden och integrerad förvaltning av kustområden.

När utskottet tidigare har behandlat motionsyrkanden om stranderosion har utskottet utgått från att regeringen noga följer frågan och initierar åtgärder om detta visar sig behövas (se t.ex. bet. 2011/12:CU17). Utskottet utgår fortfarande från att så kommer att ske.

Med detta föreslår utskottet att motionerna avslås.

Allmänna vattentjänster

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om allmänna vattentjänster.

Utskottet hänvisar till pågående utredningsarbete.

Jämför reservation 7 (S, MP, V).

Motionerna

I motion 2011/12:Fö205 anser Phia Andersson och Ann-Kristine Johansson (båda S) att det finns ett behov av att se över och reparera de kommunala va-näten. Motionärerna föreslår därför ett tillkännagivande om att regeringen snarast ska inleda en nationell översyn för att trygga såväl säkra vattenförsörjning som säkra avloppssystem samt för att ta fram gemensamma riktlinjer för hela landet.

I motion 2013/14:C248 av samma motionärer framställs likalydande förslag.

Bakgrund

Vattenverksamheter regleras särskilt i 11 kap. miljöbalken. Ett tillstånd till vattenverksamhet kan ha villkor bl.a. om vattenreglering och om åtgärder till skydd för fisket.

Lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster avser olika tjänster för vattenförsörjning och avlopp som tillhandahålls genom en allmän va-anläggning. Lagen syftar till att säkerställa tillgången till sådana vattentjänster för i första hand bostadsbebyggelsens behov. Kommunen har enligt 6 § en långtgående skyldighet att ordna allmänna vattentjänster. Om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, ska kommunen bestämma det verksamhetsområde inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas och sedan se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän va-anläggning. Länsstyrelsen kan enligt 51 § vitesförelägga kommunen att fullgöra denna skyldighet. En va-anläggning kan bestå av bl.a. vattenverk, vattenreservoarer, avloppsreningsverk, pumpstationer och olika ledningsnät. En allmän sådan anläggning ska enligt 10 § ordnas och drivas så att den uppfyller de krav som kan ställas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön och med hänsyn till intresset av en god hushållning med naturresurser. Den ska enligt 13 § vara försedd med de anordningar som behövs för att den ska fylla sitt ändamål och tillgodose skäliga anspråk på säkerhet. Huvudmannen ansvarar för funktionen och säkerheten.

Pågående arbete

Som tidigare nämnts beslutade regeringen den 18 juli 2013 att ge en särskild utredare i uppdrag att gå igenom dricksvattenområdet, från råvatten till tappkran för allmänt dricksvatten (dir. 2013:75). Syftet med utredningen är att identifiera nuvarande och potentiella utmaningar för en säker dricksvattenförsörjning i landet, på kort och på lång sikt, och i förekommande fall föreslå lämpliga åtgärder. Utgångspunkten ska vara klimatförändringarnas förväntade effekter på dricksvattenförsörjningen och hur risker med bl.a. kemiska ämnen och skydd för dricksvattenförsörjningen och råvattentäkter på ett riskbaserat och systematiskt sätt ska kunna hanteras. Utredaren ska lämna en uppdaterad beskrivning av hur klimatförändringarna kan komma att påverka olika delar av landet och analysera det förebyggande arbete som bedrivs bl.a. i form av anpassningar till kommande klimatförändringar, organisationen och styrningen av de verksamheter som gemensamt bidrar till en trygg dricksvattenförsörjning, beredskapen och förmågan att hantera kriser och formerna för detta. I syfte att skapa förutsättningar för en trygg och säker dricksvattenförsörjning ska utredaren föreslå kostnadseffektiva åtgärder för att råda bot på identifierade brister och beskriva hur arbetet för att genomföra dessa åtgärder bör organiseras.

I direktiven anförs bl.a. att stora delar av den infrastruktur som finns för distribution och produktion av dricksvatten är av tämligen hög ålder. Det sammanlagda återanskaffningsvärdet för de allmänna va-ledningsnäten upp-

skattas av branschorganisationen Svenskt Vatten till 500 miljarder kronor, vilket utgör ca 70 procent av återanskaffningsvärdet för hela va-systemet. Trycklöst ledningsnät, som kan uppstå i gamla ledningsnät, innebär en risk för dricksvattenförsörjningen då risk för påverkan av avloppsledningarna uppstår i gemensamma rörgravar samt vid inläckage av ytvatten. Ansvaret för underhåll och investeringar åvilar dricksvattenproducenterna. I dag lägger svenska va-organisationer totalt ca 2 miljarder kronor per år på förnyelse av va-näten, men variationen är stor mellan kommunerna. En grov bedömning från Svenskt Vatten är att investeringarna i förnyelse av va-näten kommer att öka gradvis tre till fyra gånger under den närmaste 25-årsperioden. Förnyelsetakten bedöms i dag vara för låg och behoven skjuts för närvarande upp. En viktig va-teknisk fråga är därför hur, och med vilken takt, de befintliga va-ledningsnäten behöver förnyas. Utredaren ska därför bl.a.

- kartlägga och utvärdera behoven av modernisering och förnyelse av infrastrukturen för dricksvattenproduktion och distribution, vilket inkluderar andra faktorer som kan påverka säkerheten
- analysera i vilken utsträckning dricksvattenproducenterna fullgör sina skyldigheter att reinvestera i och underhålla infrastrukturen
- inom ramen för nuvarande ansvarsfördelning föreslå hur eventuella hinder för erforderlig förnyelse kan avhjälpas
- föreslå hur svenska myndigheters ansvar beträffande material i kontakt med dricksvatten bör fördelas.

Ett delbetänkande om den del av uppdraget som rör vattentäkternas skydd och den del som rör hur ansvaret för material i kontakt med dricksvatten ska fördelas ska redovisas senast den 1 juli 2014. Uppdraget ska slutredovisas senast den 30 juni 2015.

Tidigare behandling

Motionsyrkanden om allmänna vattentjänster har avstyrkts av utskottet vid flera tillfällen tidigare, senast våren 2013 i betänkande 2012/13:CU12. Även försvarsutskottet avstyrkte våren 2011 ett motsvarande motionsyrkande i betänkande 2010/11:FöU2. Riksdagen följde i samtliga fall utskottet.

Utskottets ställningstagande

Liksom motionärerna anser utskottet att det är angeläget att förbättra tillståndet i vattenmiljön. Som redovisats ovan har regeringen beslutat att ge en särskild utredare i uppdrag att gå igenom dricksvattenområdet, från råvatten till tappkran för allmänt dricksvatten. Utskottet vill särskilt lyfta fram att utredaren bl.a. ska analysera i vilken utsträckning dricksvattenproducenterna fullgör sina skyldigheter att återinvestera i och underhålla infrastrukturen och inom ramen för den nuvarande ansvarsfördelningen föreslå hur eventuella hinder för den nödvändiga förnyelsen kan avhjälpas.

Det pågående utredningsarbetet ligger helt i linje med motionsförslagen. Utskottet anser att resultatet av det pågående utredningsarbetet inte bör föregripas av någon åtgärd från riksdagen. Motionerna bör således avslås.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har lett till följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Hushållningen med mark- och vattenområden, punkt 1 (S, V)

av Veronica Palm (S), Carina Ohlsson (S), Hillevi Larsson (S), Katarina Köhler (S), Marianne Berg (V), Lars Eriksson (S) och Elin Lundgren (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:MJ492 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 41 och avslår motionerna

2013/14:C235 av Björn von Sydow (S),

2013/14:C261 av Kew Nordqvist m.fl. (MP),

2013/14:C268 av Irene Oskarsson (KD),

2013/14:C296 av Betty Malmberg (M) yrkandena 1 och 2,

2013/14:C298 av Kew Nordqvist m.fl. (MP),

2013/14:C334 av Josef Fransson m.fl. (SD),

2013/14:C399 av Håkan Bergman m.fl. (S) och

2013/14:C458 av Olle Thorell m.fl. (S).

Ställningstagande

Viktiga ytvattentäkter som t.ex. Mälaren, Bolmen, Göta älv och Vättern ska enligt vår uppfattning kunna skyddas som riksintresse. När riksintressen står mot varandra måste en diskussion föras för att man i samförstånd ska kunna väga olika riksintressen mot varandra. Miljöprocessutredningen ansåg inte att den hade underlag att föreslå ett riksintresse enligt 3 kap. miljöbalken för ytvattentäkter. Men frågan har diskuterats sedan 1995, och miljömålspropositionen 2005 föreslog ett riksintresse. Naturvårdsverket har också i ett flertal skrivelser klargjort behovet. Vi anser alltså att våra viktigaste ytvattentäkter ska kunna klassas som riksintresse och menar att regeringen har underlag för att lägga ett färdigt förslag. Det är regeringens uppgift att ta nödvändiga initiativ.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion 2013/14: MJ492 yrkande 41 och avslag på övriga motioner, som sin mening ge regeringen till känna.

2. Hushållningen med mark- och vattenområden, punkt 1 (MP)

av Jan Lindholm (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2013/14:C261 av Kew Nordqvist m.fl. (MP) och 2013/14:C298 av Kew Nordqvist m.fl. (MP), bifaller delvis motion 2013/14:C268 av Irene Oskarsson (KD) och avslår motionerna 2013/14:C235 av Björn von Sydow (S), 2013/14:C296 av Betty Malmberg (M) yrkandena 1 och 2, 2013/14:C334 av Josef Fransson m.fl. (SD), 2013/14:C399 av Håkan Bergman m.fl. (S), 2013/14:C458 av Olle Thorell m.fl. (S) och 2013/14: MJ492 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 41.

Ställningstagande

Vättern hyser såväl natur- och miljömässiga som samhällsviktiga värden, och är därför skyddad av fyra riksintressen enligt miljöbalken – för friluftsliv, fiske, natur och kulturmiljö. Dessutom är Vättern i sin helhet ett Natura 2000-område, en del av EU:s nätverk av skyddade områden. Vättern är också dricksvattentäkt för cirka en kvarts miljon människor. Ytterligare kommuner är på väg att ansluta till Vätternvatten, och en utredning om att göra Vättern till skyddsvattentäkt pågår. Dessutom kan Vättern som dricksvattentäkt bli ovärderlig i en framtid om t.ex. havsnivån stiger och leder till att saltvatten tränger in i Mälaren, som i dagsläget är dricksvattentäkt för i princip hela Mälardalen. Även den europeiska kontinenten tittar på Vättern som möjlig framtida dricksvattentäkt.

Utöver den omfattande befintliga övningsverksamhet som försvaret i dag har tillstånd att bedriva över Vättern är en ansökan inlämnad om en ombyggnad av Karlsborgs flygplats där man vill öka det totala antalet flygrörelser kraftigt, och därmed öka årsförbrukningen av bl.a. flygfotogen. Man planerar även internationella skjutövningar i samarbete med Nato från

stridsflygplan och helikoptrar mot mål rakt ned i vattnet. Det är inte rimligt att Försvarsmakten i en värld som till stor del präglas av brist på rent dricksvatten använder värdefulla dricksvattentäkter som övningsfält.

Ett annat hot mot Vätterns vattenkvalitet är den planerade gruvan vid Norra Kärr, Gränna. Här planeras ett stort dagbrott mindre än två kilometer från Vättern. Riskerna med lakvattenavrinning till Vättern förefaller stora, speciellt om man anlägger ett 100-årigt perspektiv. Ett tredje hot är de planer som finns i Motalatrakten på utvinning av fossilgas, s.k. hydraulisk spräckning (även kallad frackning).

Enligt min mening måste regeringen ta initiativ till och utreda möjligheten att göra Vättern till ett överordnat riksintresse.

Vad därefter gäller åkermarken kommer trycket att öka på att all åkermark kommer att behöva användas för matproduktion. I Sverige måste vi ställa oss frågan om den svenska åkermarken räcker till för allt den är tänkt att användas till, dvs. mat, infrastruktur, bostäder, energi och råvara för olika industriändamål. I ett globalt perspektiv måste vi i Sverige ta ett lokalt ansvar, då få områden på jorden har så goda möjligheter att odla mat som norra Europa. Det handlar om internationell solidaritet.

Det finns i dag en möjlighet att skydda åkermarken med hjälp av vissa bestämmelser i plan- och bygglagen och i miljöbalken, men det skyddet har visat sig alldeles otillräckligt. Kommunernas intresse av att expandera sätts över bevarandet av åkermark. Det finns goda skäl att ifrågasätta kommunernas planmonopol över åkerjorden. Ett system där kommunen får ansöka särskilt om att få bebygga åkermark och då argumentera för sina synnerliga skäl skulle radikalt minska bebyggelsen på åkermark. Mot denna bakgrund anser jag att den svenska åkermarken behöver klassas som riksintresse. Regeringen bör utreda förutsättningarna för att riksintressemärka åkermarken.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna 2013/14:C261 och 2013/14:C298, delvis bifall till motion 2013/14:C268 samt avslag på övriga motioner, som sin mening ge regeringen till känna.

3. Hushållningen med mark- och vattenområden, punkt 1 (SD)

av Markus Wiechel (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:C334 av Josef Fransson m.fl. (SD) och avslår motionerna 2013/14:C235 av Björn von Sydow (S), 2013/14:C261 av Kew Nordqvist m.fl. (MP),

2013/14:C268 av Irene Oskarsson (KD),
2013/14:C296 av Betty Malmberg (M) yrkandena 1 och 2,
2013/14:C298 av Kew Nordqvist m.fl. (MP),
2013/14:C399 av Håkan Bergman m.fl. (S),
2013/14:C458 av Olle Thorell m.fl. (S) och
2013/14:MJ492 av Matilda Ernkrans m.fl. (S) yrkande 41.

Ställningstagande

Sverige har redan allvarliga problem med en sjunkande självförsörjning av livsmedel. Detta är en trend som måste brytas. Enligt min mening måste regeringen som ett steg i rätt riktning ta fram en strategi för användandet av befintlig svensk åkermark och att särskilt värdefull åkermark klassas som riksintresse. Svensk åkermark försvinner successivt till förmån för vägar, köpcentrum och förtätning. Jag är naturligtvis inte emot ny bebyggelse, men bebyggd åkermark låter knappast återställa sig med enkelhet och bebyggelse kan ofta uppföras på annan mark än högklassig åkermark. I Danmark klassas åkermarken som riksintresse och i Norge finns en nationell målsättning att spara åkermarken. Sverige bör i detta avseende ta efter våra nordiska grannar. Det är regeringens uppgift att ta nödvändiga initiativ.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion 2013/14: C334 och avslag på övriga motioner, som sin mening ge regeringen till känna.

4. Insatser för vandrande fisk i sjöar och vattendrag, punkt 2 (MP, V)

av Jan Lindholm (MP) och Marianne Berg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:MJ424 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 9 och
avslår motionerna

2013/14:C311 av Suzanne Svensson m.fl. (S),

2013/14:C414 av Emil Källström (C) och

2013/14:C433 av Rune Wikström (M).

Ställningstagande

Konsekvenserna av vattenkraften är stora för växter och djur. Inte minst drabbas många vandringsfiskar då fördämningar i allmänhet gör det svårt eller omöjligt att vandra upp i vattendragen. I våra vattendrag har kapaciteten för vattenkraft nyttjats till 75–80 procent och flera svenska lax- och

öringstammar har slagits ut eller kraftigt reducerats på grund av vandringshinder. Även ålen som inte har någon annan möjlighet än att simma genom turbinerna drabbas hårt och når aldrig Sargassohavet.

Vattenkraften byggdes ut kraftigt under perioden 1910–1970 och i praktiken togs mycket liten, om ens någon, hänsyn till effekterna på ekosystemen. En överväldigande majoritet av våra kraftverk bedrivs i praktiken fortfarande utifrån ålderdomliga tillstånd med sin grund i 1918 års bristfälliga vattenlag och med exploatering som grund. Detta förhållande rimmar illa med principen att den som förenar också är den som ska stå för kostnaden. Det duger inte heller om man ska leva upp till de åtaganden som Sverige gjorde vid FN:s möte i Nagoya om biologisk mångfald. Sverige har bl.a. åtagit sig att sätta upp ambitiösa mål för att bedriva ett hållbart vattenbruk.

Forskning och statistik finns redan i dag för att ställa krav på kraftbolagen att ta större ansvar för den biologiska mångfalden. Vi menar att kraftbolagen bör åläggas att bygga laxtrappor eller andra fiskvandringssvägar i våra reglerade vattendrag. Det är en uppgift för regeringen att utarbeta nödvändiga lagförslag.

Vad som anförs ovan bör riksdagen, med bifall till motion 2013/14: MJ424 yrkande 9 och avslag på övriga motioner, som sin mening ge regeringen till känna.

5. Vattenverksamheter, punkt 3 (S, MP, V)

av Veronica Palm (S), Carina Ohlsson (S), Hillevi Larsson (S), Katarina Köhler (S), Jan Lindholm (MP), Marianne Berg (V), Lars Eriksson (S) och Elin Lundgren (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:C225 av Jan Lindholm (MP) och avslår motion 2013/14:C314 av Hans Hoff (S).

Ställningstagande

Enligt 4 kap. 6 § första och andra stycket miljöbalken får vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål inte utföras i vissa angivna älvar, älvsträckor och andra vattendrag. Enligt tredje stycket gäller första och andra stycket inte vattenverksamhet som förorsakar endast obetydlig miljöpåverkan.

Skyddet för de älvar och älvsträckor som räknas upp i 4 kap. 6 § första och andra stycket miljöbalken är mycket starkt. Riksdagen har också ett flertal gånger uttryckt att produktionsmålet för vattenkraften är uppnått. Vi menar att undantagsregeln i tredje stycket samma paragraf för vattenverksamhet som förorsakar endast obetydlig miljöpåverkan bör upphävas snarast.

På grund av undantagsregeln i tredje stycket drabbas rättsväsendet av ett stort antal processer som bara kan sluta med avslag. Det kostar samhället stora resurser och låser kompetenser som skulle behövas för viktigare uppgifter. Enligt Kammarkollegiet kan undantagsformuleringen i dag i det närmaste betraktas som obsolet.

I början av 2013 lämnade Vattenverksamhetsutredningen sitt delbetänkande 4 kap. 6 § miljöbalken (SOU 2012:89). Regeringens beslut om att ge utredningen tilläggsdirektiv om att se över 4 kap. 6 § miljöbalken kom till eftersom utskottet ansåg att det fanns ett behov av att se över bestämmelsen. Utredningens förslag har nu remissbehandlats och regeringen bör nu skyndsamt återkomma till riksdagen med ett förslag om att upphäva 4 kap. 6 § tredje stycket miljöbalken.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion 2013/14: C225 och avslag på motion 2013/14:C314, som sin mening ge regeringen till känna.

6. Stranderosion, punkt 4 (SD)

av Markus Wiechel (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:C438 av Carina Herrstedt och Markus Wiechel (båda SD) yrkandena 1–3 och

bifaller delvis motion

2013/14:C300 av Anders Hansson m.fl. (M) yrkandena 1–3.

Ställningstagande

Stranderosion har till stor del naturliga förklaringar och är vanligt förekommande över hela världen. Stranderosion innebär att havet bryter ned och för bort sanden från stranden, vilket påverkar kustlinjen. Följden av stranderosion blir ofta översvämningar som i sin tur kan orsaka förlust av land, byggnader och infrastruktur. Naturvärden går förlorade, ekosystem i naturen rubbas och turistnäringen slås ut. Kostnaderna för samhället och enskilda privatpersoner är mycket omfattande.

Det bästa och mest miljövänliga sättet att motverka stranderosion är strandfodring. Detta innebär att man återför sand som erosionen tagit med sig från stränderna ut till havs och erosionsomloppet kan därmed fortsätta utan att medföra större skada.

I stället för att våra myndigheter gemensamt underlättar arbetet för att förhindra erosionen arbetar olika instanser mot varandra och berörda människors intresse. I Sverige har vi fortfarande en komplicerad och byråkratisk process för att utverka tillstånd för strandfodring. Framför allt är det den dubbla miljöprövningen som görs både enligt miljöbalken och lagen om kontinentalsockeln som i praktiken omöjliggör strandfodring.

Ytterligare ett stort problem är att inte någon myndighet har ett övergripande samordningsansvar. I dag tvingas drabbade kommuner själva bära det ekonomiska ansvaret för att skydda sina stränder. Sand från havets botten är, enligt lagen om kontinentalsockeln, en statlig naturresurs.

Stranderosion är en mycket viktig fråga och det är av yttersta vikt att staten engagerar sig på allvar i frågan samt stöder drabbade kommuner, så att strandfodring tillåts där så är lämpligt.

Sammantaget anser jag att kraven vid miljöprövningen måste vara rimliga. Jag vill också att staten bidrar ekonomiskt till åtgärder mot stranderosion, då frågan om stranderosion är av nationellt intresse. Slutligen anser jag att en myndighet bör tilldelas det övergripande ansvaret för föreslagna åtgärder. Det är regeringens uppgift att ta nödvändiga initiativ.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion 2013/14:C438 yrkandena 1, 2 och 3 och delvis bifall till motion 2013/14:C300 yrkandena 1, 2 och 3, som sin mening ge regeringen till känna.

7. Allmänna vattentjänster, punkt 5 (S, MP, V)

av Veronica Palm (S), Carina Ohlsson (S), Hillevi Larsson (S), Katarina Köhler (S), Jan Lindholm (MP), Marianne Berg (V), Lars Eriksson (S) och Elin Lundgren (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2011/12:Fö205 av Phia Andersson och Ann-Kristine Johansson (båda S) och 2013/14:C248 av Phia Andersson och Ann-Kristine Johansson (båda S) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Enligt lagen om allmänna vattentjänster ansvarar kommunerna för sina invånares försörjning när det gäller vatten och avlopp inom tätbebyggda områden. Gränserna för va-verkens områdesansvar fastställs av kommunfullmäktige och verksamheten är nästan helt finansierad genom brukarnas va-avgifter.

De senaste årens regnoväder och översvämningar har orsakat problem när det gäller va-näten i många av Sveriges kommuner. Dagvattenledningar har svämmat över och orsakat skador i enskilda fastigheter. Många av de skador och problem som uppstått har orsakats av att va-ledningar är gamla och bristfälliga. Försäkringsbolagen vägrar att ersätta fastighetsägare eftersom det är kommunernas va-nät som är bristfälliga. Det finns alltså ett behov av att se över och reparera de kommunala va-näten. Det behövs riktlinjer för kommunala va-nät som är lika över hela landet och som motsvarar de behov som finns med hänsyn till klimatförändringar. Därför kan man inte lämna över till kommunerna att finna lösningar var och en för sig. Problemet är i grunden en nationell fråga, och kommunernas va-nät är bara en del i denna mer omfattande fråga.

Med anledning av det anförda menar vi är det angeläget att det snarast görs en nationell översyn för att trygga såväl en säker vattenförsörjning som säkra avloppssystem. Det är regeringens uppgift att ta nödvändiga initiativ.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna 2011/12:Fö205 och 2013/14:C248 yrkandena 1 och 2, som sin mening ge regeringen till känna.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motion från allmänna motionstiden hösten 2011

2011/12:Fö205 av Phia Andersson och Ann-Kristine Johansson (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en nationell översyn för att trygga såväl en säker vattenförsörjning som säkra avloppssystem samt för att ta fram gemensamma riktlinjer för hela landet.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2013

2013/14:C225 av Jan Lindholm (MP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stryka tredje stycket i 4 kap. 6 § miljöbalken.

2013/14:C235 av Björn von Sydow (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Mälaren och andra viktiga vattentäkter ska kunna skyddas som riksintresse för dricksvattenförsörjningen.

2013/14:C248 av Phia Andersson och Ann-Kristine Johansson (båda S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en nationell översyn för att trygga såväl en säker vattenförsörjning som säkra avloppssystem.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta fram gemensamma riktlinjer för va-nät för hela landet.

2013/14:C261 av Kew Nordqvist m.fl. (MP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör utreda om att göra skyddet av Vättern till överordnat riksintresse.

2013/14:C268 av Irene Oskarsson (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att främja en kommunal planeringsprocess som tar hänsyn till att bevara god åkermark.

2013/14:C296 av Betty Malmberg (M):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att värdefull åkermark bör ges ökat skydd.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att markens avkastningsförmåga i högre grad bör beaktas vid beslut om exploatering av åkermark för andra ändamål.

2013/14:C298 av Kew Nordqvist m.fl. (MP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör låta utreda lagförslag om att göra åkermarken till riksintresse.

2013/14:C300 av Anders Hansson m.fl. (M):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stranderosion och strandfodring.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att överväga en översyn av regelverken för strandfodring i syfte att minska antalet involverade instanser och renodla hanteringen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att överväga en översyn av statens krav på ersättning av kommuner som återför sand från havet till sina erosionsdrabbade stränder genom strandfodring.

2013/14:C311 av Suzanne Svensson m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att se över möjligheten att hitta en samsyn mellan behovet av laxtrappor och en effektivisering av vattenkraften.

2013/14:C314 av Hans Hoff (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att effektivisera befintliga vattenkraftverk.

2013/14:C334 av Josef Fransson m.fl. (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta fram en strategi för en långsiktigt hållbar användning av åkermark där särskilt värdefull åkermark klassas som riksintresse.

2013/14:C399 av Håkan Bergman m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att viktiga ytvattentäkter bör klassas som riksintresse.

2013/14:C414 av Emil Källström (C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fiskens vandringsvägar förbi vattenkraftverk.

2013/14:C433 av Rune Wikström (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vattenkraftens påverkan.

2013/14:C438 av Carina Herrstedt och Markus Wiechel (båda SD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en förenklad miljöprövning vid strandfodring.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stranderosion bör betraktas som ett riksintresse där staten delvis finansierar strandfodring.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att samordna hanteringen av stranderosion på nationell nivå där en myndighet har det övergripande ansvaret.

2013/14:C458 av Olle Thorell m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Mälaren som en viktig dricksvattentäkt och riksintresse.

2013/14:MJ424 av Jens Holm m.fl. (V):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kraftbolagen ska åläggas att bygga laxtrappor eller andra fiskvandringsvägar i våra reglerade vattendrag.

2013/14:MJ492 av Matilda Ernkrans m.fl. (S):

41. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att våra viktigaste svenska ytvattentäkter ska skyddas genom att benämnas som riksintresse i miljöbalken.